

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

โลกมนุษย์ที่เราอาศัยทุกวันนี้ ประกอบด้วยลักษณะภูมิประเทศ ที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามพิกัดที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ มีทั้งภูมิประเทศส่วนที่เป็นมหาสมุทร ภูเขา แม่น้ำ ธารน้ำแข็ง ภูเขาไฟ ฯลฯ ซึ่งลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่างกันนี้ มีผลต่อลักษณะภูมิอากาศเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ลักษณะภูมิอากาศในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน ทั้งในเรื่องอุณหภูมิ ความกดอากาศ ปริมาณน้ำฝน รวมทั้งปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตร้อน ซึ่งถือได้ว่าเป็นเขตที่มีภูมิอากาศแปรปรวน ส่งผลให้ประเทศไทยมีลักษณะอากาศที่เปลี่ยนแปลงและแปรปรวนอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ในแต่ละฤดูกาล ประเทศไทยจึงต้องเผชิญกับปรากฏการณ์ธรรมชาติอยู่เสมอ ทั้งที่รุนแรงจนก่อให้เกิดความเสียหายเป็นคิดเป็นมูลค่าที่สูง เช่น พายุฤดูร้อน ไข้หวัดใหญ่ ไข้หวัดนก น้ำท่วม ความแห้งแล้ง และภาวะความแปรปรวนของอากาศตามฤดูกาล เช่น ภาวะฝนตกหนัก อากาศหนาว อากาศร้อน ดังนั้น ประชาชนที่อาศัยตามภูมิภาคต่างๆ จึงได้รับผลกระทบตามไปด้วยเนื่องจากภาวะเหล่านี้

ลักษณะภูมิอากาศมีส่วนสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิตวิถีชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ การเดินทาง ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศล้วนประกอบอาชีพด้านการเกษตร ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับลักษณะดินฟ้าอากาศ ทั้งนี้เพื่อหาหนทางในการเพิ่มผลผลิตของตน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดรายได้ของเกษตรกรเหล่านั้น การรู้ถึงลักษณะอากาศล่วงหน้าจึงเป็นผลดีต่อการประกอบอาชีพของประชาชน

นอกจากลักษณะภูมิอากาศจะมีส่วนสำคัญต่อการประกอบอาชีพแล้ว ลักษณะอากาศยังมีความสำคัญต่อความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเช่นกัน ทั้งนี้การรับรู้เกี่ยวกับลักษณะอากาศล่วงหน้าช่วยให้ประชาชนได้มีการเตรียมพร้อมล่วงหน้า หากเกิด

ภาวะภัยพิบัติที่ รุนแรง ซึ่งนับตั้งแต่อดีตมา เราจะพบว่าในแต่ละปี ชาวคราวความเสียหายอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติทั้งที่เป็นการสูญเสียชีวิต และการสูญเสียทรัพย์สินนั้น ได้ปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ นอกเหนือไปจากความสูญเสียเช่นนี้แล้ว รัฐบาลยังต้องจัดสรรงบประมาณจำนวนมากในการฟื้นฟูสภาพความเสียหายที่เกิดขึ้นให้กลับมาเป็นดังเดิม อีกทั้งยังต้องให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ ด้วย

จะเห็นได้ว่า สภาวะลมฟ้าอากาศนั้นมีความสำคัญและมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก ทั้งในภาวะปกติและภาวะที่เกิดภัยพิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีสภาวะอากาศที่รุนแรงและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน การคาดการณ์สภาวะลมฟ้าอากาศในรูปแบบการพยากรณ์อากาศจึงเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้น การพยากรณ์อากาศที่ถูกต้อง แม่นยำ รวดเร็ว และทันเหตุการณ์นั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อสาธารณชน

ดังนั้น การพยากรณ์อากาศซึ่งเป็นการรายงานสภาวะอากาศในปัจจุบัน การคาดการณ์สภาวะลมฟ้าอากาศ รวมทั้งปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ในอีก 24 ชั่วโมงต่อมา ซึ่งการพยากรณ์อากาศ เป็นบริการหนึ่งที่หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ จำเป็นต้องรายงานให้ประชาชนได้รับทราบ เพื่อการเตรียมตัว และป้องกันความเสียหายที่จะอาจเกิดขึ้น กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงคมนาคม ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในส่วนนี้ จึงมีหน้าที่ในการตรวจสอบสภาวะอากาศและปรากฏการณ์ธรรมชาติ การพยากรณ์อากาศและการเตือนภัยธรรมชาติ รวมทั้ง การให้บริการอุตุนิยมวิทยาในกิจการต่างๆ การร่วมมือประสานงานกับองค์การอุตุนิยมวิทยาทั่วโลก และยังทำหน้าที่เป็นแหล่งข่าวที่สำคัญที่สุด ให้กับสื่อมวลชนในการนำมาผลิตเป็นข่าวพยากรณ์อากาศด้วย

ด้วยเหตุที่การสื่อสารเกี่ยวกับข่าวพยากรณ์อากาศไปสู่ประชาชนด้วยสื่อบุคคลนั้น ทำได้ไม่สะดวก ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนอาศัยกระจุกกระจายไปตามพื้นที่ต่างๆ มีทั้งที่อาศัยในเมืองและในชนบทห่างไกล ซึ่งการคมนาคมเข้าไปไม่ถึง อีกทั้งเจ้าหน้าที่ไม่สามารถนำข่าวไปเผยแพร่ได้ทันเหตุการณ์ ดังนั้นสื่อมวลชนจึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง เผยแพร่ข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งเป็นกลุ่มคนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว ภายในเวลาเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน

ชาวพยากรณ์อากาศจัดเป็นบริการทางสังคมของสื่อมวลชนอย่างหนึ่ง โดยประชาชนสามารถติดตามได้จากสื่อทั้งภาครัฐและเอกชน ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่อวิทยุโทรทัศน์ เป็นการแสดงบทบาทของสถาบันสื่อมวลชนในการเข้ามาเสริม และมีส่วนร่วมในการให้บริการข่าวสารการพยากรณ์อากาศแก่ประชาชน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ โดยใช้การสื่อสารทำหน้าที่เป็นกลไกของสังคมที่ช่วยกระตุ้น และผลักดันผู้รับสารให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

สื่อมวลชนมีหน้าที่สำคัญในกระบวนการสื่อสาร โดยสื่อมวลชนนั้นต้องเผยแพร่กระจายข่าวสารไปถึงประชาชนอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง เพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของผู้รับสาร ซึ่งลักษณะเช่นนี้ทำให้สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของประชาชนอย่างกว้างขวาง

แต่เนื่องด้วยสื่อมวลชนแต่ละประเภทนั้น ต่างก็มีคุณลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกันไป ซึ่งสื่อมวลชนแต่ละประเภทไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง หรือสื่อวิทยุโทรทัศน์ ล้วนมีข้อดีข้อด้อยอยู่ในสื่อแต่ละสื่อ ดังนั้น สื่อมวลชนแต่ละสื่อจะสามารถเผยแพร่และนำเสนอข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบได้ดีเพียงใดนั้น จึงขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของสื่อของตนเป็นสำคัญ

จากข้อแตกต่างและข้อจำกัดของสื่อแต่ละประเภท ส่งผลให้การผลิตรายการหรือการรายงานชาวพยากรณ์อากาศ ที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนประเภทต่างๆ นั้น มีความแตกต่างกันไปด้วย ดังนั้น จึงน่าจะมีการศึกษากระบวนการผลิตและรูปแบบการนำเสนอชาวพยากรณ์อากาศของสื่อมวลชนประเภทต่างๆ รวมทั้งมีการศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของชาวพยากรณ์อากาศทั้งในภาวะปกติและภาวะที่สภาพอากาศเกิดการแปรปรวนซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อประชาชนว่าชาวพยากรณ์ได้ทำหน้าที่อย่างไรบ้าง ในฐานะที่ชาวพยากรณ์อากาศนั้นมุ่งที่จะสื่อสารให้กับประชาชนได้ทราบ

ปัญหำนำวิจัย

1. กระบวนการผลิตข่าวพยากรณ์อากาศของสื่อมวลชนแต่ละประเภทมีลักษณะอย่างไร
2. รูปแบบการนำเสนอข่าวพยากรณ์อากาศของสื่อมวลชนแต่ละประเภทมีรูปแบบการนำเสนออย่างไร
3. กลวิธีการนำเสนอข่าวพยากรณ์อากาศในช่วงภัยพิบัติมีความแตกต่างกับการนำเสนอข่าวพยากรณ์อากาศในภาวะปกติอย่างไร
4. ข่าวพยากรณ์อากาศมีบทบาทหน้าที่อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเข้าใจถึงกระบวนการผลิตข่าวพยากรณ์อากาศของสื่อมวลชนแต่ละประเภท
2. เพื่อทราบถึง รูปแบบการนำเสนอข่าวพยากรณ์อากาศ รวมทั้งความแตกต่างของรูปแบบการนำเสนอของสื่อมวลชนแต่ละประเภท
3. เพื่อทราบความแตกต่างของกลวิธีการนำเสนอข่าวพยากรณ์อากาศในช่วงภัยพิบัติและการพยากรณ์อากาศในภาวะปกติ
4. เพื่อทราบถึงบทบาทหน้าที่ของข่าวพยากรณ์อากาศ

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาเกี่ยวกับข่าวพยากรณ์อากาศที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่อวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งระยะเวลาในการศึกษาหาข้อมูลครั้งนี้ จะอยู่ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ 1 กรกฎาคม 2540 - 31 ธันวาคม 2541 เพื่อสังเกตและเปรียบเทียบความแตกต่างของข่าวพยากรณ์อากาศ ที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนแต่ละประเภท

ข้อสันนิษฐาน

1. กระบวนการผลิตและรูปแบบการนำเสนอข่าวพยากรณ์อากาศ มีความแตกต่างกันไปตามคุณลักษณะของสื่อมวลชนแต่ละประเภท

2. สื่อมวลชนจะให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับข่าวพยากรณ์อากาศมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงภาวะสภาพอากาศมีการแปรปรวนอย่างรุนแรง หรือภาวะที่เกิดภัยพิบัติ
3. ข่าวพยากรณ์อากาศ มีบทบาทหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสารเป็นหลัก แต่ในขณะเดียวกัน ข่าวพยากรณ์อากาศนั้น ก็มีลักษณะของการโน้มน้าวใจ และการให้คำแนะนำด้วย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ข่าวพยากรณ์อากาศ หมายถึง การรายงานสภาวะอากาศและปรากฏการณ์ธรรมชาติในปัจจุบันและการคาดหมายสภาวะลมฟ้าอากาศ รวมทั้ง ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้า เช่น อุณหภูมิ ปริมาณน้ำฝน ความกดอากาศ ความเร็วลม พายุ น้ำท่วม ฝนแล้ง เป็นต้น

ภาวะปกติ หมายถึง ภาวะลมฟ้าอากาศที่เป็นปกติ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย แต่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายขึ้นต่อสิ่งมีชีวิต

ภาวะภัยพิบัติ หมายถึง ภาวะที่สภาวะลมฟ้าอากาศเกิดการแปรปรวนอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิต รวมทั้ง วิธีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ เช่น เกิดพายุ ฝนตกหนักติดต่อกันเป็นเวลาหลายวัน ภาวะน้ำท่วม ภาวะแห้งแล้ง เป็นต้น

สื่อมวลชน หมายถึง สื่อมวลชนประเภทต่างๆที่นำเสนอเกี่ยวกับข่าวพยากรณ์อากาศ คือ สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์บ้านเมือง ข่าวสด มติชนรายวัน และสยามรัฐ สื่อวิทยุกระจายเสียง ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยและสื่อวิทยุโทรทัศน์ ได้แก่ สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 สถานีวิทยุโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 5 สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 9 อ.ส.ม.ท. สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ และสถานีโทรทัศน์ ITV

กระบวนการผลิต หมายถึง การปฏิบัติงานข่าวโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ฝ่ายข่าวพยากรณ์อากาศ ตั้งแต่ขั้นตอนของการวางแผน การรวบรวมข้อมูล การคัดเลือกข้อมูล การจัดเรียงลำดับประเด็นในการนำเสนอและการนำเสนอข่าวออกอากาศทางสื่อมวลชน

วิธีการนำเสนอ หมายถึง กระบวนการที่จะนำเสนอเนื้อหา เรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับชาวพยากรณ์อากาศโดยนำเสนอต่อผู้ชม เป็นลักษณะเฉพาะแต่ละสื่อที่แตกต่างกัน โดยวิธีการเหล่านี้ทำขึ้นเพื่อดึงดูดให้ผู้ชมติดตาม เพื่อให้ได้รับข่าวสารความรู้ที่แท้จริง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นข้อมูลนำไปใช้เพื่อการปรับปรุง และพัฒนาการผลิตชาวพยากรณ์อากาศ
2. เพื่อเป็นหัวข้อในการปรับปรุง การนำเสนอชาวพยากรณ์อากาศ
3. เพื่อใช้เป็นข้อมูลเพื่อการวางแผนให้ชาว เมื่อเกิดภาวะวิกฤติในเรื่องดิน ฟ้า อากาศ